

تاريخ اليعقوبي

وهو تاريخ أحمد بن أبي يعقوب بن جعفر بن وهب
ابن واضح الكاتب العباسي المعروف باليعقوبي

تاريخ وقافته ١٤٤٨ | ١٩٧

المجلد الثاني

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	1398-2
Tacit No :	930 YAK.T

دارصادر
بيروت

١٩٦٠

مروان ، فحاربه محاربة شديدة ، وظفر الضحّاك عليه مراراً حتى عزّله سريره ،
وجلس عليه ، ثمّ قتل الضحّاك سنة ١٢٧ ، وافترق الخوارج فرّقاً .

وصار سليمان بن هشام بن عبد الملك ومن هرب من اليمانية من أصحاب يزيد
ابن خالد بن عبد الله معهم ، وسار سليمان بن هشام بن عبد الملك يريد الشام ،
فنتقيه مروان بنحساف ، فهزّمه ، ومضى سليمان ، وأصحاب الضحّاك عليهم
الخيرى ، فسار في عسكر عظيم ، فلقى مروان فقتله مروان ، فولّت الخوارج
أمرها أبا الذئفاء الشيبانيّ ، فرجع بأصحابه إلى الموصل ، واتّبعه مروان ،
فقاتله شهراً ، ثمّ انهزم أبو الذئفاء ، فوجّه مروان خلفه عامر بن ضبارة المرّيّ ،
فصار أبو الذئفاء إلى عمان ، فقتل ، قتله الجلندي بن مسعود الأزديّ ، فخرج
أبو عبيدة خليفة الضحّاك إلى الكوفة ، فولّى مروان يزيد بن عمر بن هبيرة
الغزاريّ العراق ، فقدمها سنة ١٢٨ ، فقتل خليفة الضحّاك ، وخرج ثابت بن
نعيم الجذامي بناحية الأردنّ ، فوجّه إليه مروان بالرماحس بن عبد العزيز ،
وولّى عبد الواحد بن سليمان بن عبد الملك المدينة ومكّة .

وقدم مكة ليقيم الحجّ ، ووافت الحرورية ، ومعهم أبو حمزة المختار بن
عوف الحروريّ الأزديّ ، حتى وقفوا على جبل عرفات ، وكان أبو حمزة من قبل
عبد الله بن يحيى الكنديّ الذي سمّى طالب الحقّ ، فلما وقفوا بعرفات أربوا
الناس وأخافوهم ، فأرسل إليهم عبد الواحد يعظّم عليهم البلد الحرام والآيام
العظام ويوم الحجّ الأكبر ، فوادعوهم يوم عرفة وأربعة أيام ، وصاروا إلى منىّ
فعسكروا ناحية منها ، فلما انصرفوا لحقّ عبد الواحد المدينة ، فدعا الناس إلى
الديوان ، ووجّه بالجيش وعليهم عبد العزيز بن عبد الله بن عمرو بن عثمان
ابن عفّان بقُدَيْد في صفر سنة ١٣٠ ، فقتل عبد العزيز ومن معه من أهل المدينة ،
واتهمت قريش خزاعة أن يكونوا داهنوا عليهم الحرورية .

وقدمت الحرورية المدينة لعشر بقين من صفر ، وهرب عبد الواحد بن
سليمان بن عبد الملك ، وغلب أبو حمزة على المدينة ، وخطبهم خطبة مشهورة ،

references in H. Pérès, *L'arabe dialectal algérien et saharien, bibliographie...*, Algiers 1958, 111). For Morocco, there is a series in G. S. Colin, *Chrestomathie marocaine*, Paris³ 1955, 87-114, and *Recueil de textes en arabe marocain*, Paris 1937, 15-26. The Moroccans claim that the authentic *Djuhā* (Žha) was originally from Fās, where a road bears his name (L. Brunot, *Textes arabes de Rabat*, Paris 1931, 118); as opposed to this Žha 'l-Fāsi, malicious and humorous, there are some secondary characters, also called Žha, but who symbolize the gullible provincial. The Moroccans make a sharp distinction between their national and multiform Žha and the "Egyptian" *Djuhā* (Goḥa), confused in the printed collection with Naṣr al-Dīn.

The Goḥa who was the hero of a tale by A. Adès and A. Josipovici, *Le livre de Goḥa le simple*, Paris n.d. (ca. 1916) has just (1959) made his appearance in the cinema in a film in two versions, Arabic and French, based on the above-mentioned novel and entitled *Goḥa* (although pronounced Žha by the Tunisian actors).

There the popular figure of *Djuhā* can hardly be rediscovered. Of him al-Suyūṭī (in *Kāmūs*) said: "No-one should laugh at him on hearing of the amusing stories told against him; on the contrary it is fitting that everyone should ask God to allow him to profit from the *barakāt* of *Djuhā* [as a *tābi'ij*]; he was a little ingenuous, simple and sometimes clumsy, but at times singularly clever, later on, he appeared in many different aspects: rarely completely stupid, he was more often, under a foolish exterior, supremely cunning; he sometimes assumed the demeanour of a simpleton only to hoax his fellows or to gull them and live at their expense, for parasitism was his life; his sham silliness was prompted by interest and his intentions were rarely honest. Fertile in expedients, capable, through his knack of doing the right thing, of extricating himself from the most delicate situations, he reminds us less of Gribouille than of Panurge and, by his "espiègeries", of Eulenspiegel.

It is indeed strange that folklore has retained the name of *Djuhā* from among so many figures who were at an early period proverbial among the Arabs and who are now forgotten; that it has gathered round his name a great part of the little stories of which they were the heroes, and that it has preferred him to all the professional humorists (see F. Rosenthal, *Humour in early Islam*, Leiden 1956) who flourished in the 2nd/8th and 3rd/9th centuries and vied with each other in inventing droll stories [see *NĀDIRA*].

Bibliography: The first Arab edition of the *Nawādir* was followed in 1299/1883 by the *Nawādir Djuhā*, then by the *Kiṣṣat Djuhā*, Beirut 1890, and by a series of popular editions in booklet form. A translation of the Turkish collection was elaborated by Hikmat Sharif al-Ṭarābulusī who published it under the title *Nawādir Djuhā al-kubrā*, Cairo n.d.; also to be noted are Ḥasan Ḥusni Aḥmad, *Djuhā, ta'riḫhuh, nawādiruh, hikāyatuh, ṣimuh, khawāfiruh, falsafatuh*, Cairo 1950; 'Atā' Allāh Tarzī Pasha, *Djuhā al-kādī*, in *al-Risāla*, no. 993 (4 July, 1952). R. Basset has explained his thesis in an introduction to A. Mouléras, *Les fourberies de Si Djeh'a*, Paris 1892, 1-79 and 183-7, which comprises a comparative and abundantly annotated table of the three versions, Turkish, Arabic and Berber; there are also some studies by the same author, published in the *Revue des traditions populaires*, as well as *1001 Contes, récits et légendes arabes*, Paris 1924, 1, *passim*, where some stories are translated. For

translations, see Galland, *Les paroles remarquables, les bons mots et les maximes des Orientaux*, Paris 1694, the works cited by R. Basset, in *Fourberies*, 12, and especially A. Wesselski, *Der Hodscha Nasreddin*, Weimar 1911, 2 vols. and T. Garcia-Figueras, *Cuentos de Yeha...*, Jerez 1934. — see also the Bibliography of the article NAṢR AL-DĪN.

✓ **DJUHAYNA** [see Supplement].

✓ **DJULAMARG** [see ÇOLEMERIK].

✗ **AL-DJULANDĀ** (also **AL-DJULUNDĀ**, according to *TA* and *al-Isāba*) **B. MAS'ŪD B. DJA'FAR B. AL-DJULANDĀ** was the chief of the Ibādī Azd in 'Umān. During the caliphate of the Umayyad Marwān II al-Djulandā supported the claims of 'Abd Allāh b. Yaḥyā, known as Ṭālib al-Ḥaḳḳ, who was defeated and killed in 129/747. When the 'Abbāsids came to power the Ibādīs tried to assert their independence in 'Umān and elected al-Djulandā as their first imām, but in the year 134/752 al-Saffāh sent an expedition under Khāzīm b. Khuzayma al-Tamīmī against the Khāridjīs in the 'Umān region. He first drove the Sufiris out of Djazirat Ibn Kāwān (Kishm [q.v.]); they took refuge in 'Umān where they were routed by al-Djulandā, so that when Khāzīm crossed to 'Umān he had only the Ibādīs to subdue. They refused to pay homage to al-Saffāh and resisted successfully until Khāzīm adopted the stratagem of setting fire to their hutments, thus causing them to abandon their positions and rush to save their women and children. In their panic they were cut down with an estimated loss of 10,000 men, including al-Djulandā.

Bibliography: Ṭabarī, iii, 1, 77-8; Ibn al-Athīr, v, 346-7; Mas'ūdi, vi, 66-7; Ya'kūbī, ii, 405 (ed. Beirut 1960, ii, 339); Ibn Kathīr, x, 57; al-Sālimī, *Tuḥfat al-a'yān* (1332), i, 66-72; Saḥīb Ibn Razīk, *Imams and Sayyids of 'Oman* (tr. G. P. Badger), 7-8; Sirḥān b. Sa'īd b. Sirḥān, *Kaṣḥf al-ghumma* (tr. E. C. Ross as *Annals of Oman*), Calcutta 1874, 12. (W. 'ARAFAT)

✗ **DJULFA** (i) [see Supplement]. (ii) [see IŞFAHĀN].

✗ **DJULŪS** [see KHILĀFA, SULTĀN, TAKLĪD-I SAYE, TA'RĪKH].

✗ **DJUM'Ā** (Yawm al-), the weekly day of communal worship in Islam. The only reference to it in the Kur'ān, LXII, 9-11, clearly indicates that the term is pre-Islamic, for v. 9 says: "When you are called to prayer on the day of the assembly", and not "to the Prayer of the Assembly". The decisive proof for the correctness of this interpretation is the fact that Ibn Ubayy read *yawm al-'arūba al-kubrā* for *yawm al-djum'a*, the former being another pre-Islamic name for Friday, meaning eve of the Sabbath, cf. A. Jeffery, *Text of the Qur'ān*, 1937, 170; R. Blachère, *Le Coran*, 1950, 825.

The expression *yawm al-djum'a*, "the day when people come together", an exact equivalent of Hebrew (and Aramaic) *yōm hak-kenisa*, designated the market day, which was held in the oasis of al-Madina on Friday, "when the Jews bought their provisions for the Sabbath", cf. Kāshānī, *Badā'ī' al-ṣanā'ī'*, Cairo 1327/8, i, 268 and Ibn Sa'd iii, 1, 83, where *tdihz* (*taḍjahharu*) is to be read for *ydhhr*, as in Kāshānī. It is natural that the day preceding the weekly holiday of the Jews should have been chosen as the market day in a place like Medina, which had a large Jewish population. Similarly, in Islam, Thursday served as a weekly market day all over Arabia, cf. H. St. J. Philby, *Arabian Highlands*, 1952, 36, 130, 233, 274-5, 387, 485-7, 597. Friday as market day is well attested in pre-Islamic Jewish literature.

جلندی بن مسعود

۵۶۹

مستکبر آزادی یمنی عُمانی (طبری، ج ۷، ص ۳۵۳؛ ابن رزیق، ۱۴۰۴، ص ۲۱؛ سالمی، ج ۱، ص ۸۸). فیروزآبادی ضبط این نام را به صورت جُلندی و جُلندی صحیح دانسته است (ذیل «جلد»؛ نیز ابن سعد، ج ۱، ص ۲۶۲؛ طبری، ابن رزیق، ۱۴۰۴، همانجاها) و به افراد منسوب به آن، جلندانی نیز گفته شده است (سالمی، ج ۱، ص ۹۳).

در فاصله سالهای ششم تا دهم هجرت (به اختلاف روایات)، پیامبر اکرم نامه‌ای به همراه عمرو بن عاص برای جیفر (نای جلندی بن مسعود) و عبد / عبّاد، دو فرزند جلندی، فرستاد و آنان را به اسلام دعوت کرد و آن دو و قومشان همگی به اسلام گرویدند (ابن سعد، ج ۱، ص ۲۶۲-۲۶۳؛ طبری، ج ۲، ص ۶۴۵).

در دوران خلافت عثمان (۲۳-۳۵) و حضرت علی علیه السلام (۳۵-۴۰)، حکومت عُمان در دست عبّاد بن عبد [عبدالله] بن جلندی بود و سپس در دوره خلافت عبدالملک بن مروان اموی (۶۵-۸۶)، حکومت این سرزمین به سلیمان و سعید، دو فرزند [عبّاد بن] عبد بن جلندی، رسید (قصص و اخبار جرت فی عمان، ص ۴۴؛ بارونی، ص ۶۸).

سلیمان و سعید، پس از نبردهای بسیار با سپاه چهل هزار نفری حجاج بن یوسف ثقفی (حک: ۷۴-۹۵)، از امویان (حک: ۴۱-۱۳۲) شکست خوردند و همراه با خانواده‌هایشان به سرزمین زنگیان (افریقا) کوچ کردند و همانجا وفات یافتند و عمان از این تاریخ جزو قلمرو امویان و سپس عباسیان (حک: ۱۳۲-۶۵۶) شد (ازکوی، ص ۳۶-۳۸؛ ابن رزیق، ۱۴۱۲، ص ۲۱۳-۲۱۶؛ خسرو صی، ص ۱۰۰-۱۰۱؛ بارونی، همانجا).

بر اساس برخی روایات، تعدادی از سران اباضی عمان و در رأس آنان جلندی بن مسعود، در بیعت با امام عبدالله بن یحیی، معروف به طالب الحق، حضور داشتند و احتمالاً جلندی در این قیام، که در ۱۲۹ روی داد، شرکت کرده و پس از شکست خوردن قیام در حضرموت و یمن، راهی عمان شده بود (سالمی، ج ۱، ص ۸۸؛ خلیفات، ص ۱۳۰؛ هاشم، ص ۱۷۷-۱۷۸، ۱۷۸، ۱۹۰).

پس از شکست قیام مزبور و در اوضاعی که دولت امویان در حال سقوط بود، اباضیان عمان به تشویق بزرگان اباضی بصره، در سال ۱۳۱ و به احتمال قوی‌تر در سال ۱۳۲ با جلندی بن مسعود، به‌عنوان نخستین امام ظهور اباضیان، در عمان بیعت کردند و از دیگران نیز خواستند با وی به‌عنوان «خليفة مسلمانان بیعت کنند (خلیفات، ص ۱۳۰-۱۳۱؛ فیلیس،

وزارت کشور، تقسیمات کشور شاهنشاهی ایران، تهران ۱۳۵۵ ش؛ ایران. وزارت کشور. اداره کل آمار و ثبت‌احوال، کتاب جغرافیا و اسامی دهات کشور، ج ۳، تهران ۱۳۳۱ ش؛ ایران. وزارت کشور. معاونت سیاسی و اجتماعی. دفتر تقسیمات کشوری، اسامی عناصر و واحدهای تقسیماتی (همراه با مراکز)، تهران ۱۳۷۹ ش؛ همو، سازمان تقسیمات کشوری جمهوری اسلامی ایران، تهران ۱۳۷۷ ش؛ همو، نشریه تاریخ تأسیس عناصر تقسیماتی به همراه شماره مصوبات آن، تهران ۱۳۸۰ ش؛ همو، نشریه عناصر و واحدهای تقسیمات کشوری، تهران ۱۳۸۴ ش؛ عباس جعفری، گیتاشناسی ایران، تهران ۱۳۶۸-۱۳۷۹ ش؛ جوینی؛ عبدالله بن لطف‌الله حافظ ابرو، تاریخ حافظ ابرو، ج ۲: بخش جغرافیای خراسان، چاپ کرافولسکی، ویسبادن ۱۹۸۲؛ حمدالله مستوفی، نزهة القلوب؛ دولتشاه سمرقندی، کتاب تذکرة الشعراء، چاپ ادوارد براون، لیدن ۱۹۰۱/۱۳۱۸؛ رزم‌آرا؛ سازمان هواشناسی کشور، سالنامه آماری هواشناسی: ۱۳۷۵-۷۶، تهران ۱۳۷۸ ش؛ خاور بی‌بی شادلو، سفرنامه طهران، در یارمحمد بن یزدانقلی شادلو، سفرنامه‌های سهام‌الدوله بجنوردی، چاپ قدرت‌الله روشنی زعفرانلو، تهران ۱۳۷۴ ش؛ یارمحمد بن یزدانقلی شادلو، سفرنامه‌های سهام‌الدوله بجنوردی، همان؛ ابراهیم بن اسدالله صلیق‌الممالک، منتخب التواریخ، تهران ۱۳۶۶ ش؛ فرهنگ جغرافیایی آبادیهای کشور جمهوری اسلامی ایران، ج ۱۸: کوه کورخود، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۴ ش؛ مرکز آمار ایران، سرشماری اجتماعی-اقتصادی عشایر کوچنده ۱۳۶۶: جمعیت عشایری دهستانها، کل کشور، تهران ۱۳۶۸ ش؛ همو، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵: شناسنامه آبادیهای کشور، استان خراسان، شهرستان بجنورد، تهران ۱۳۷۶ ش الف؛ همو، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵: نتایج تفصیلی کل کشور، تهران ۱۳۷۶ ش ب؛ چارلز متکاف مک گرگور، شرح سفری به ایالت خراسان و شمال‌غربی افغانستان در ۱۸۷۵، ج ۲، ترجمه اسدالله توکل طیبی، مشهد ۱۳۶۸ ش؛ ناصرالدین قاجار، شاه ایران، سفرنامه دوم خراسان، تهران ۱۳۶۳ ش؛ نقشه تقسیمات کشوری جمهوری اسلامی ایران، مقیاس ۱:۲۵۰'۰۰۰، تهران: سازمان نقشه‌برداری کشور، ۱۳۷۹ ش؛

Alfons Gabriel, Die Erforschung Persiens, Vienna 1952.

/ معصومه بادنج /

جلندهر ← جالندر

جلندی بن مسعود، نخستین امام اباضیان در عُمان. نسب وی چنین است: جلندی بن مسعود بن جیفر بن جلندی بن